

Η συμμετοχή του τομέα υγείας στην οικονομική ανάπτυξη

Άγγελος Τσακανίκας
Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ
Επιστημονικός Σύμβουλος ΙΟΒΕ

Το κύριο ζητούμενο στη χώρα σήμερα

- **Μετά από μια περίοδο βαθιάς ύφεσης και εν μέσω μιας συνεχιζόμενης δημοσιονομικής προσαρμογής αναζητούμε βιώσιμη αναπτυξιακή δυναμική με ποιοτικές θέσεις εργασίας και σταδιακή άνοδο του βιοτικού επιπέδου**
- **Ανάπτυξη** με επίκεντρο τη γνώση, την τεχνολογία, την καινοτομία και όχι μυωπική έμφαση στο κόστος εργασίας
 - ▣ Η καινοτομία έχει αποδειχθεί ότι διαφοροποιεί τις οικονομίες σε παγκόσμιο επίπεδο, σε όρους ανταγωνιστικότητας σε βαθμό πολύ πιο ξεκάθαρο σε σχέση με τη στενή εστίαση στο κόστος εργασίας
 - ▣ διατήρηση ανθρώπινου κεφαλαίου υψηλής εξειδίκευσης σε επιστημονικό και επιχειρηματικό επίπεδο
- **Σημαντικός ο ρόλος των επιχειρήσεων του τομέα της υγείας με διεθνή προσανατολισμό και υψηλής κατάρτισης ανθρώπινο δυναμικό**
 - ▣ διασύνδεση ερευνητικών κέντρων / πανεπιστημίων με φαρμακευτική βιομηχανία και τομέα υγείας
- **Ο τομέας της υγείας μπορεί να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης γιατί συγκεντρώνει σημαντικά πλεονεκτήματα: τομεακή επιλογή που **ΕΓΙΝΕ****

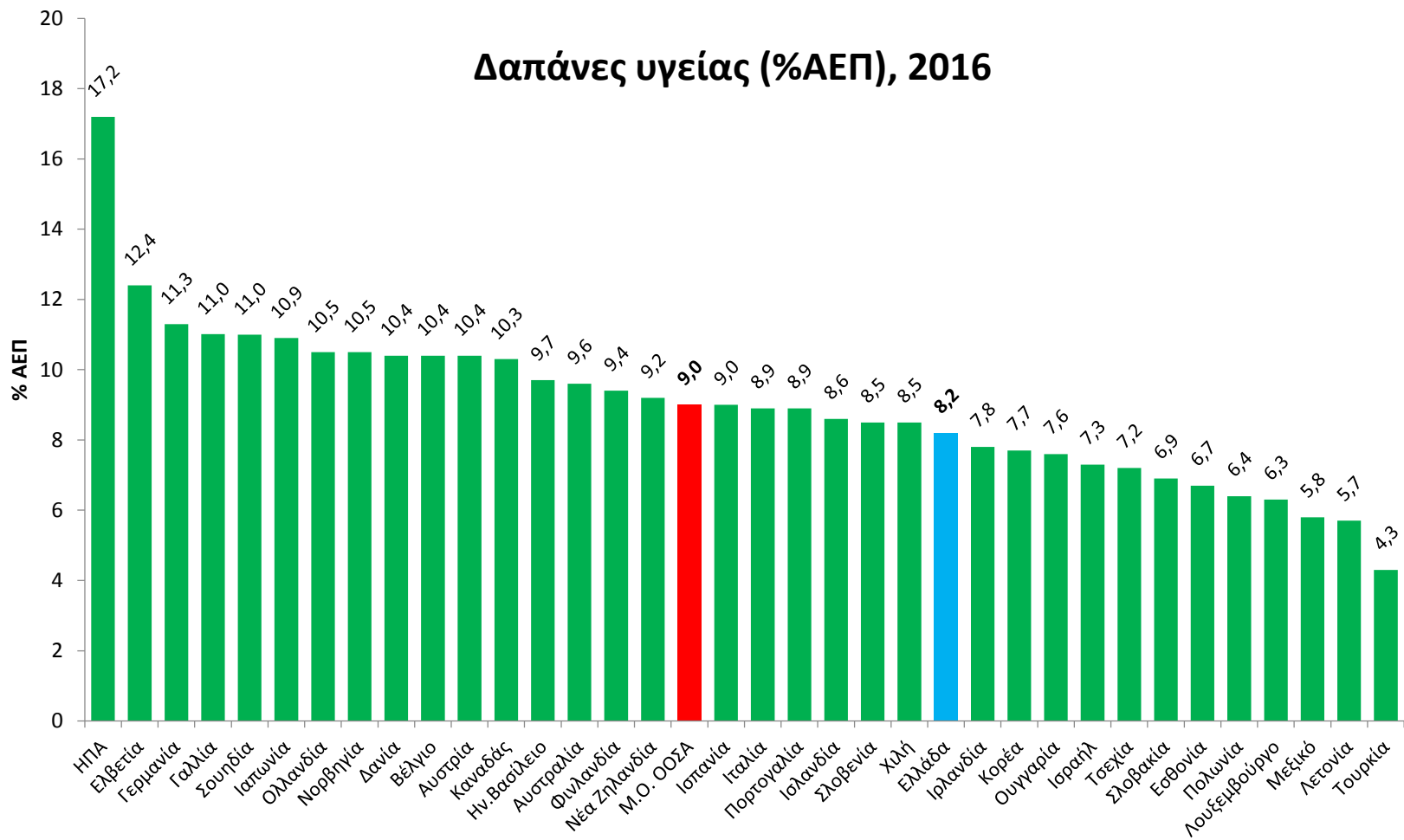
Σε εθνικό επίπεδο έχουν προσδιοριστεί 8 κλάδοι όπου δίνεται προτεραιότητα και αναμένεται να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση:

- Αγρο-διατροφή
- **Υγεία – φάρμακα**
- Τεχνολογίες πληροφορικής & επικοινωνιών (ΤΠΕ)
- Ενέργεια
- Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη
- Μεταφορές
- Υλικά – κατασκευές
- Τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες

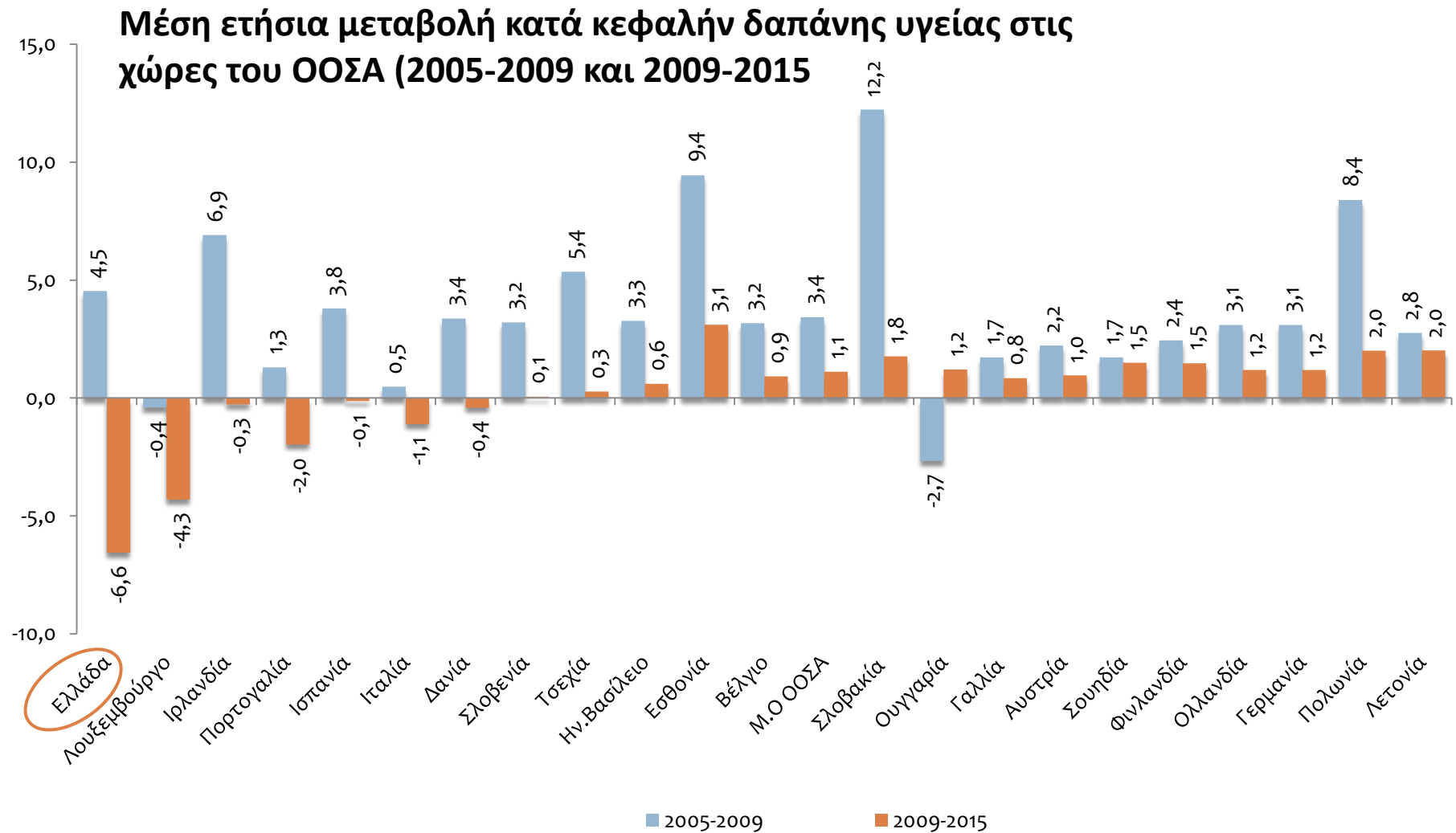
Χαρακτηριστική είναι η κατανομή των κονδυλίων ΕΣΠΑ στην δράση «Ερευνώ – Δημιουργώ – Καινοτομώ» :

«Υγεία – Φάρμακο»: 50,4 εκατ. ελάχιστα πίσω από τα ΤΠΕ (με 51,8 εκατ. Ευρώ) που είναι στην 1η θέση.

Η πλευρά της «ζήτησης»: Κάτω από το μέσο όρο ΟΟΣΑ οι δαπάνες υγείας

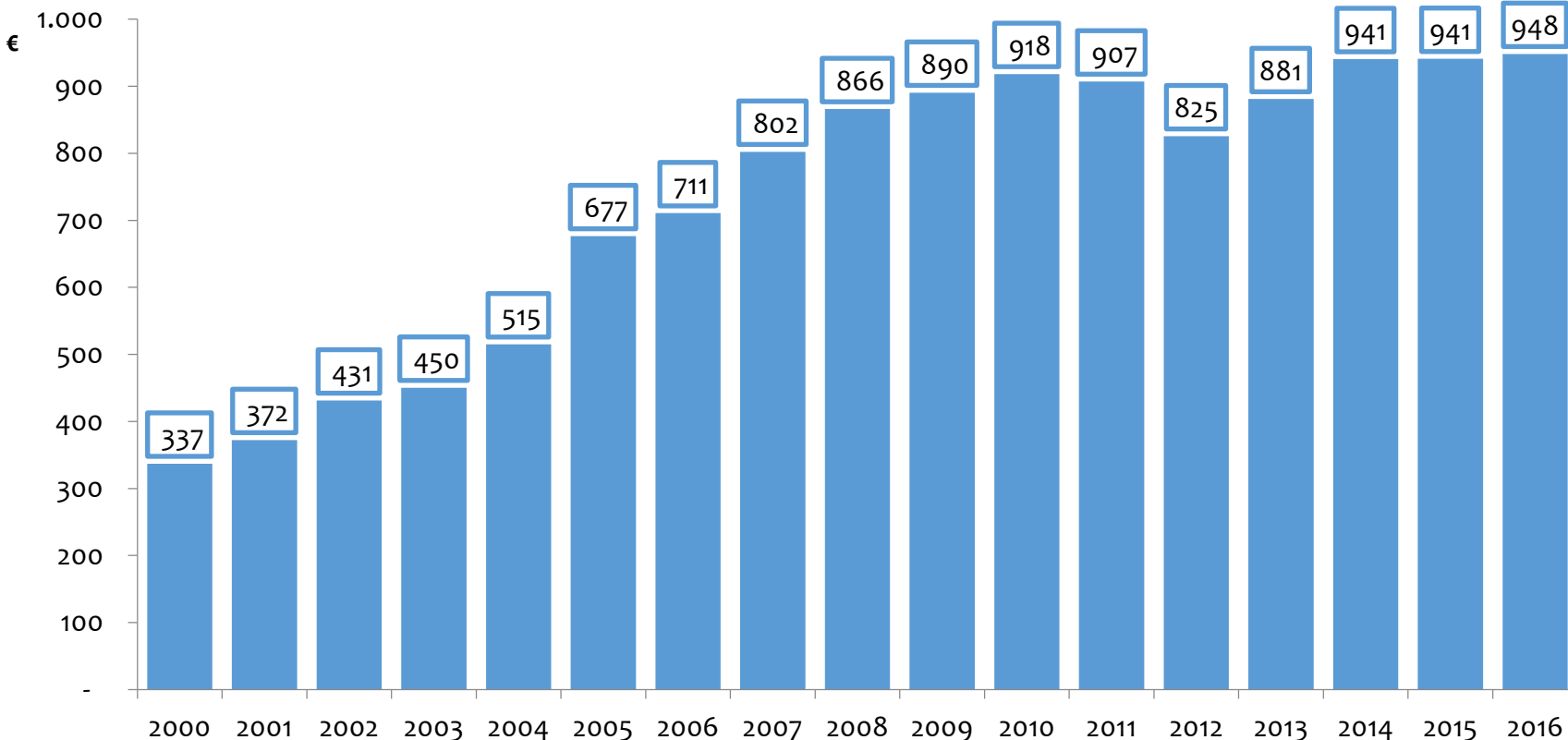

Με ισχυρή μείωση της κατά κεφαλήν δαπάνης υγείας εντός της κρίσης

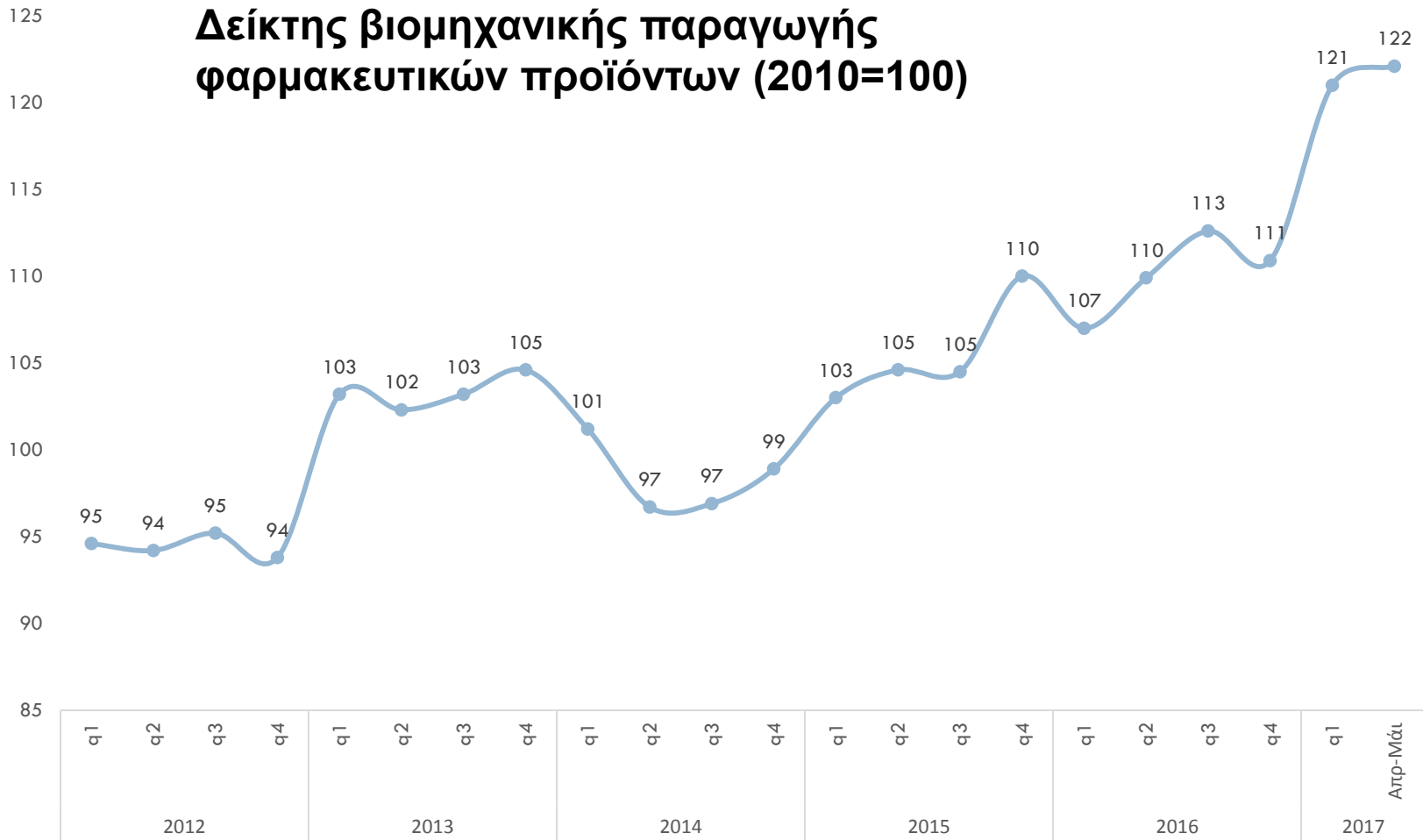
Αλλά ένας κλάδος που συγκρατεί την αξία παραγωγής του...

Αξία παραγωγής κλάδου Φαρμακευτικών Προϊόντων στην Ελλάδα (εκατ. €)

Και την ενισχύει σε όγκο...

**Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής
φαρμακευτικών προϊόντων (2010=100)**

Eurostat, 2017, Εποχικά διορθωμένα στοιχεία με εργάσιμες ημέρες

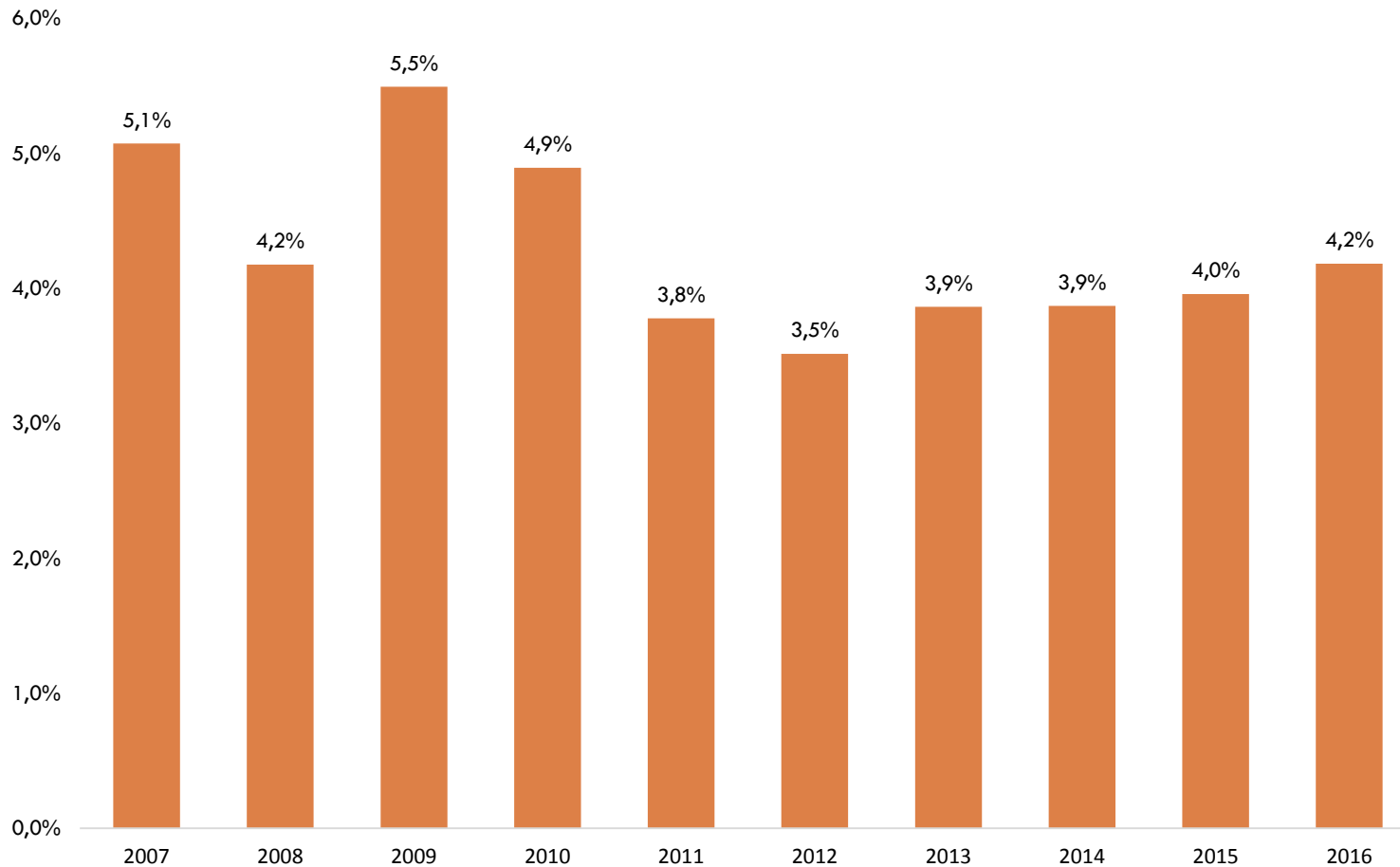
Διοχετεύοντας σημαντικό πλέον όγκο στο εξωτερικό

Δείκτες Κύκλου Εργασιών κλάδου
φαρμακευτικών προϊόντων (2010=100,0)

Εξαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών στην Ελλάδα (%)

Εξαγωγές Φαρμάκων στο σύνολο των εξαγωγών

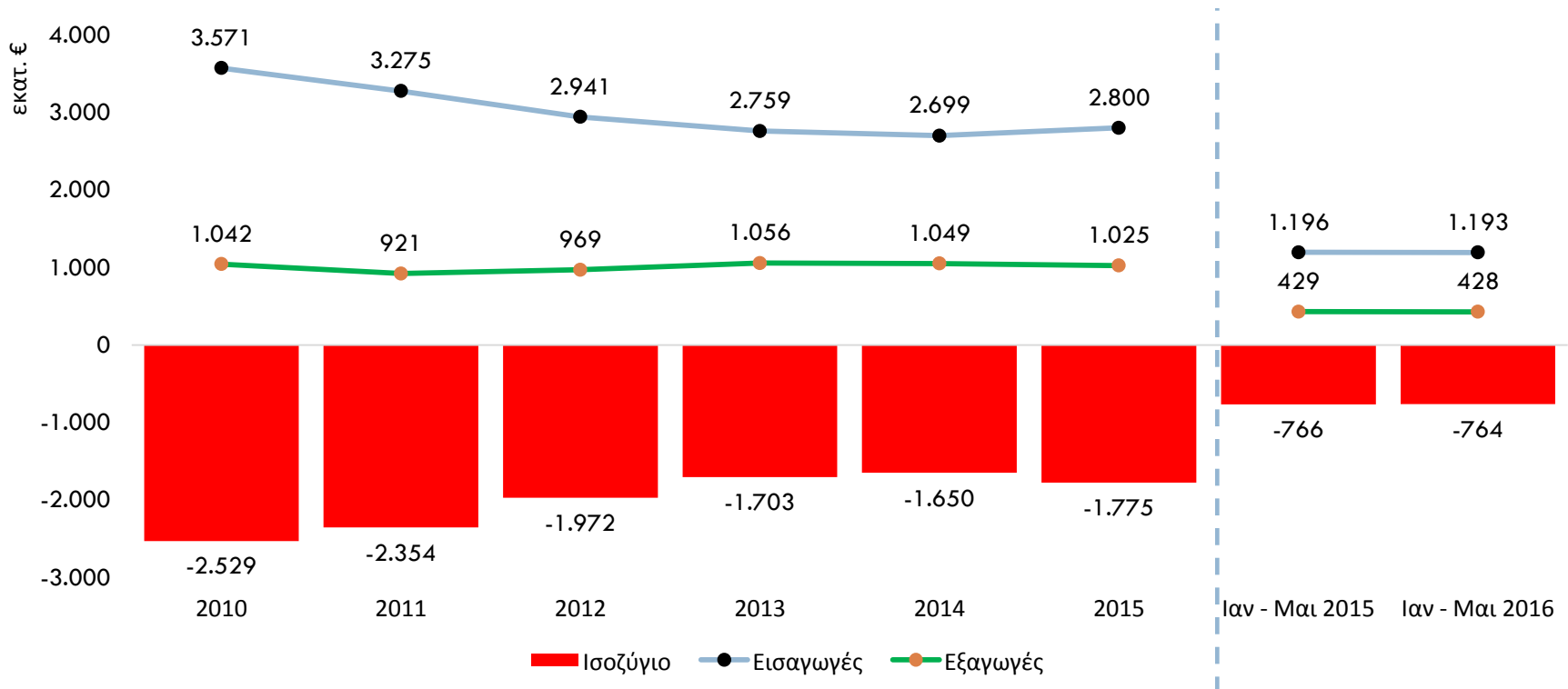

Πηγή: Eurostat, International trade, EU Trade Since 1988 By CN8, 2017, επεξεργασία στοιχείων IOBE

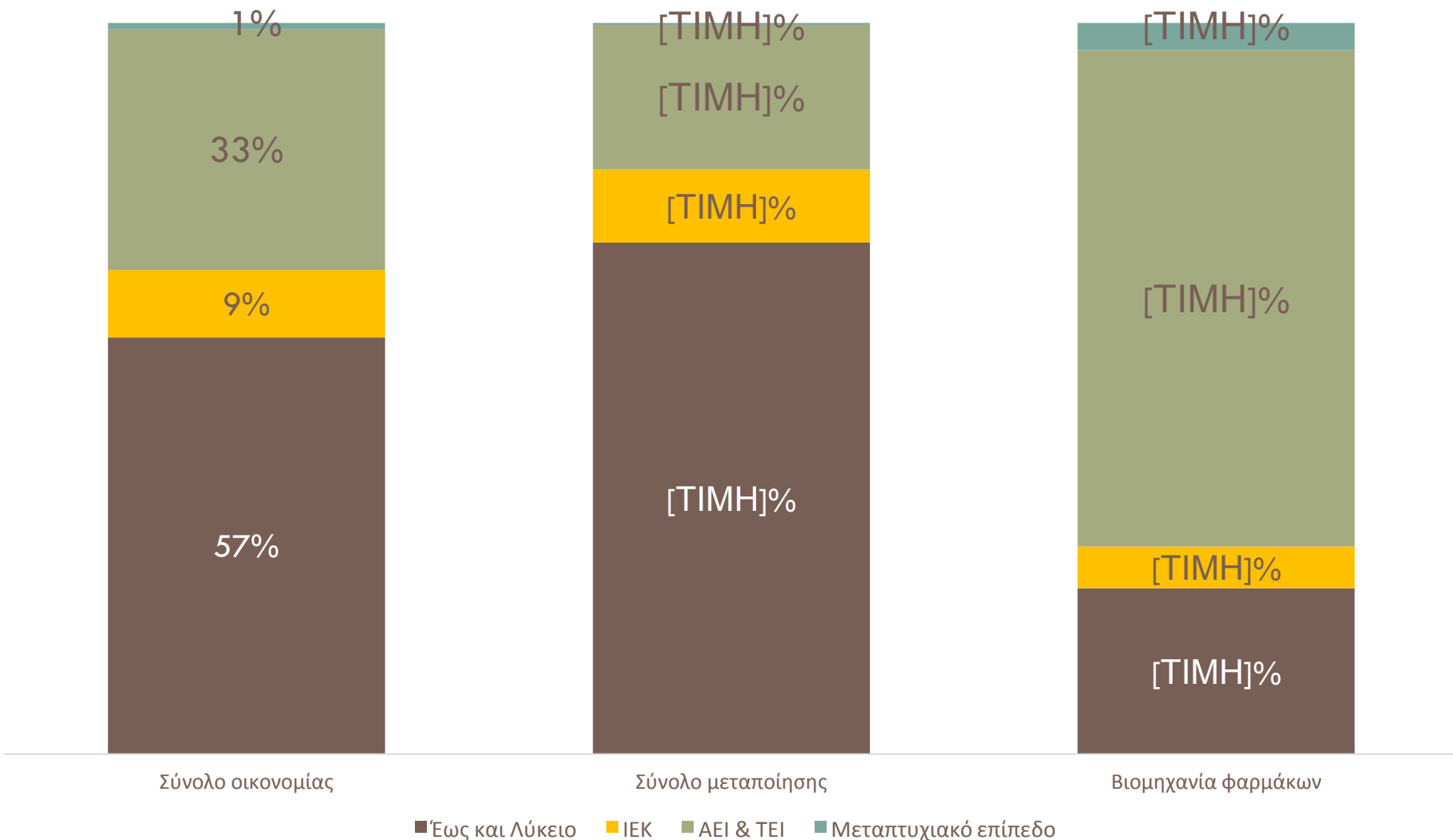
Ο ελληνικός κλάδος φαρμάκου δέχεται εισαγωγές από 61 χώρες και εξάγει σε 141 χώρες

Εισαγωγές 2015: €2,8 δισεκ. (αύξηση κατά 3,7% σε σχέση με το 2014), και οι εξαγωγές φαρμάκων ανήλθαν σε €1,0 δισεκ. μειώθηκαν κατά 2,3% με αποτέλεσμα το έλλειμμα να αυξηθεί κατά 7,6%, ενώ σε απόλυτα μεγέθη διαμορφώθηκε στα -€1,8 δισεκ., έναντι -€1,7 δισεκ. το 2014.

Ο κλάδος φαρμάκων βρίσκεται στην 4η θέση των εξαγωγών το 2015 ανάμεσα στους κλάδους της μεταποίησης (χωρίς πετρελαιοειδή).

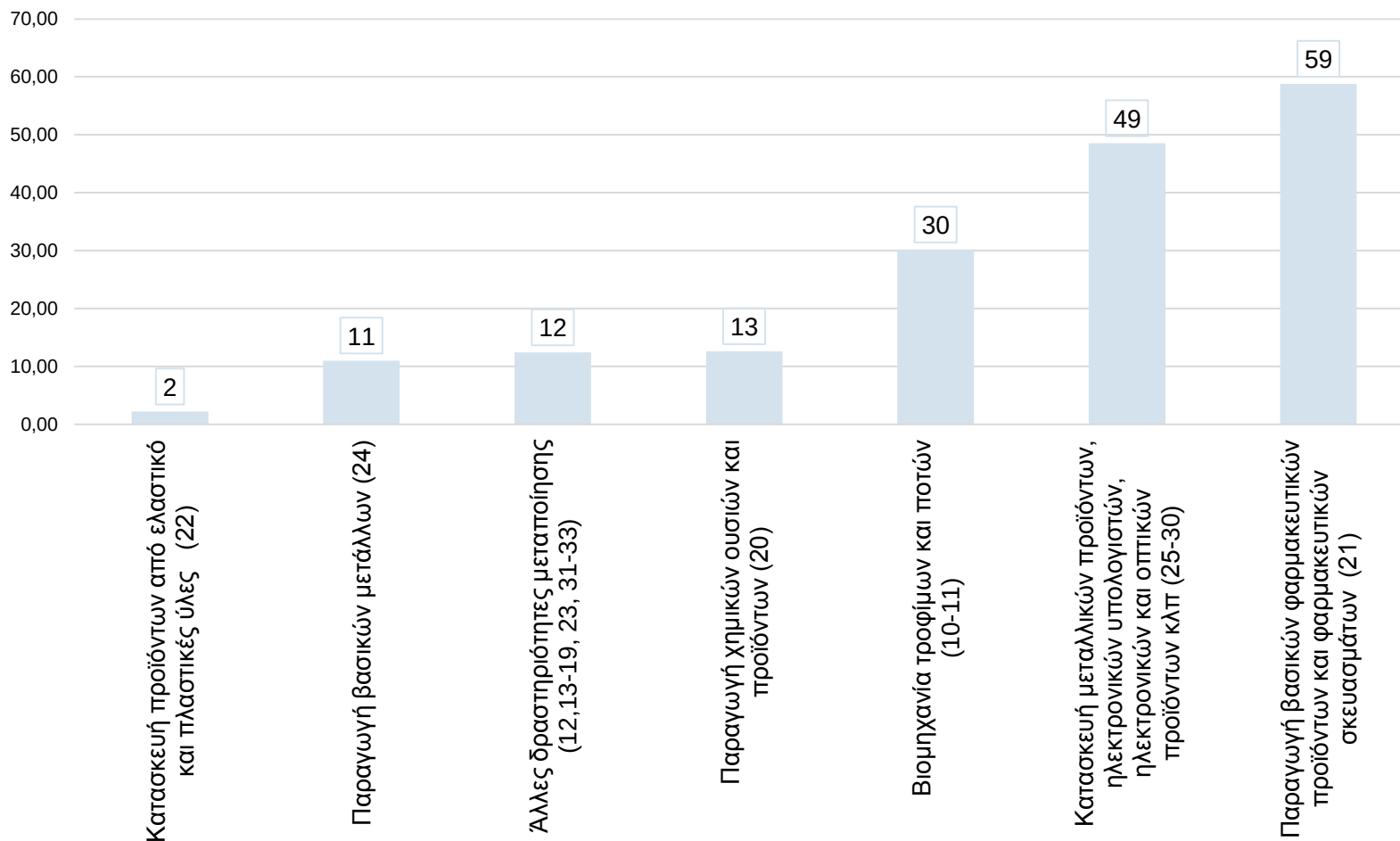
Ανθρώπινο κεφάλαιο με ισχυρό γνωστικό υπόβαθρο: Υψηλής κατάρτισης και εκπαίδευσης ανθρώπινο δυναμικό

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Στέγη Ελληνικής Βιομηχανίας

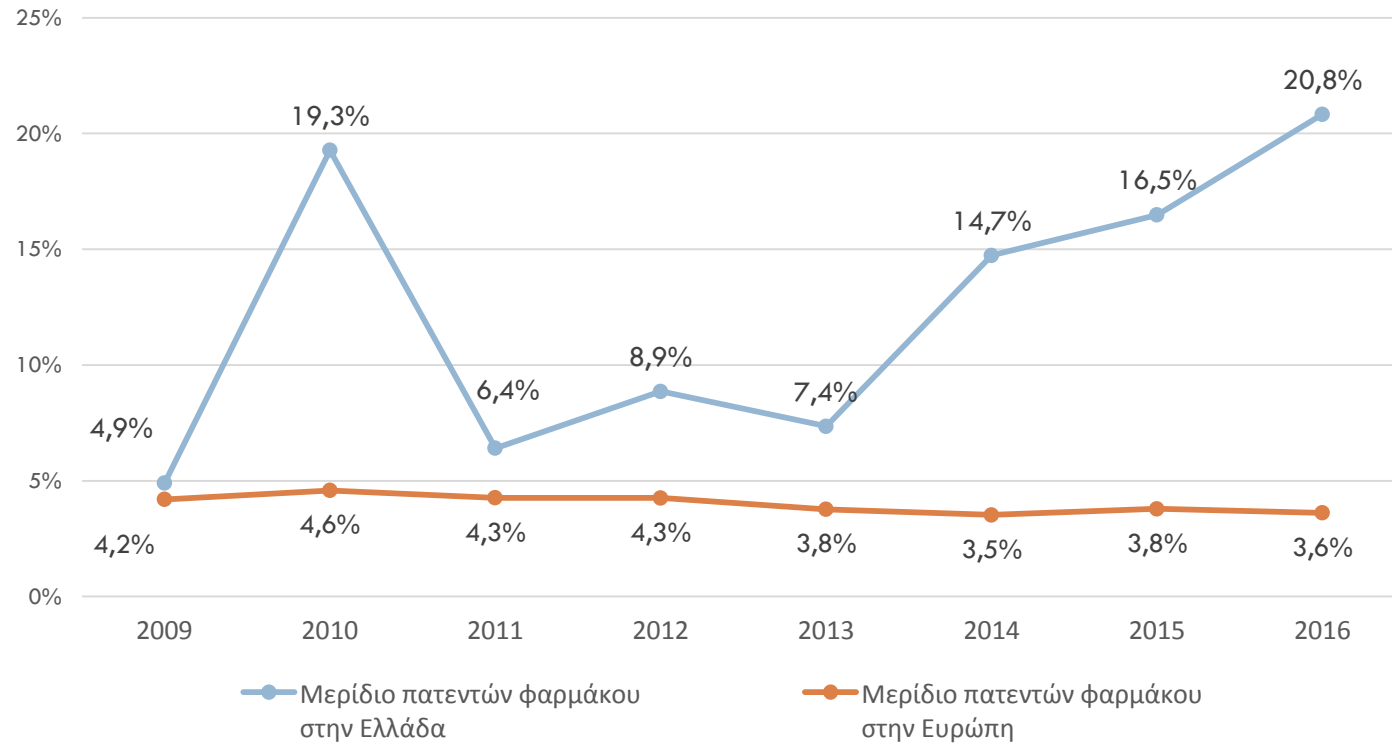
Από τις υψηλότερες δαπάνες για E&A

Δαπάνες R&D στη μεταποίηση (Ελλάδα, 2013, εκατ.ευρώ)

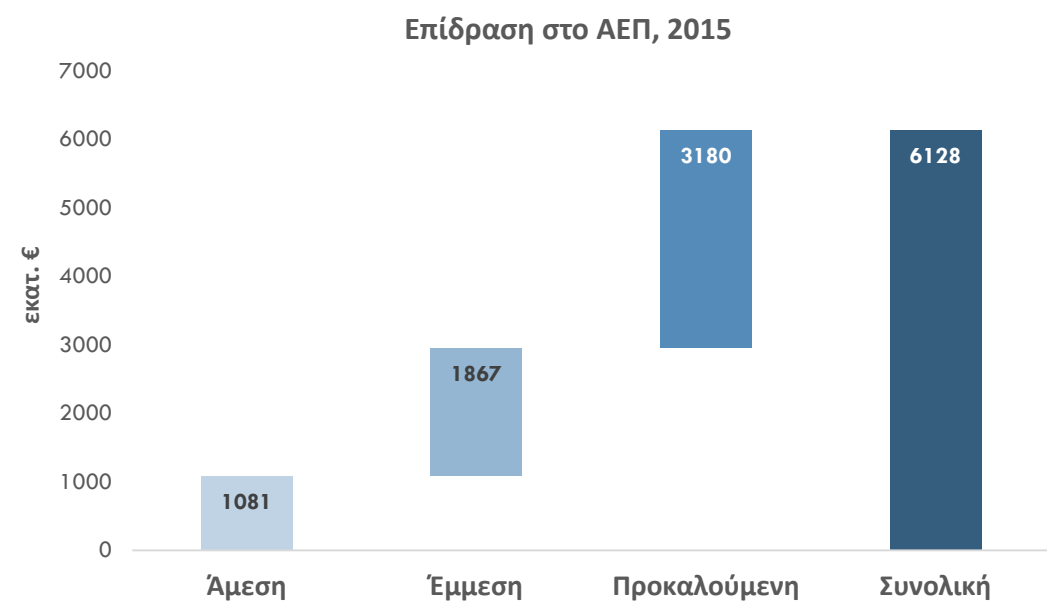

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

Και αύξηση μεριδίου πατεντών: Υψηλότερο ποσοστό στον τομέα του φαρμάκου στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρώπη

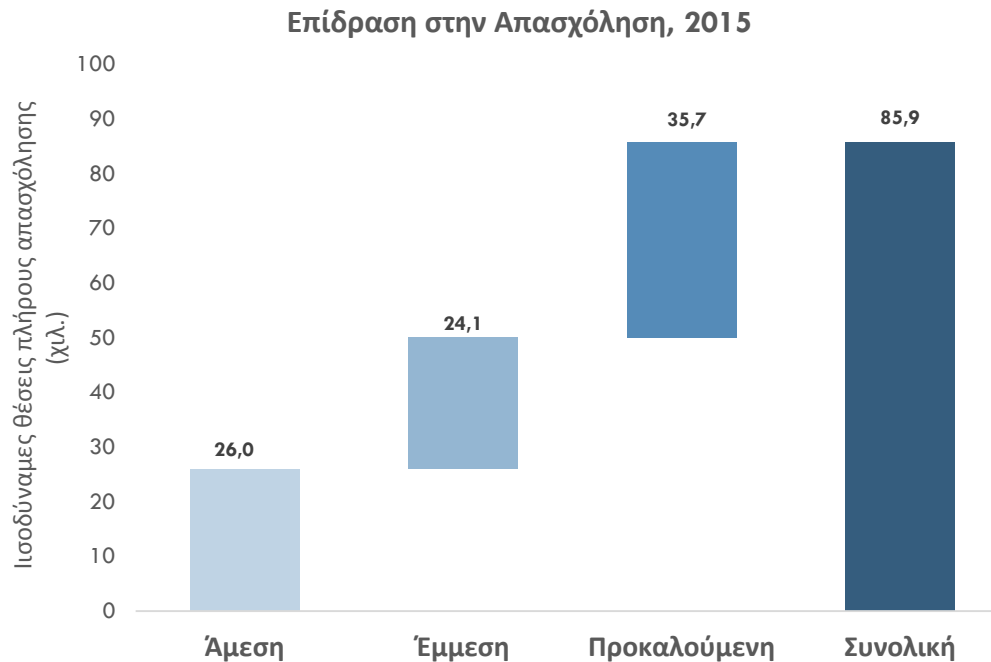
Σημαντικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα το τομέα παραγωγής και διάθεση
φαρμακευτικών προϊόντων: συνολική επίδραση στο ΑΕΠ (2015) στα €6,1 δισεκ.

2014	
Άμεση	€1082 εκ.
Έμμεση	€1881 εκ.
Προκαλούμενη	€3203 εκ.
Συνολική	€6167 εκ.

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE, Οικονομικό αποτύπωμα της παραγωγής και διάθεσης φαρμακευτικών προϊόντων στην ελληνική οικονομία

Συνολική επίδραση στην απασχόληση: περίπου 86 χιλ. θέσεις εργασίας

2014	
Άμεση	26,1 χιλ.
Έμμεση	24,8 χιλ.
Προκαλούμενη	36,5 χιλ.
Συνολική	87,4 χιλ.

- Στο σύνολο των απασχολούμενων της χώρας η συνολική επίδραση από την παραγωγή και την εμπορία φαρμακευτικών εκτιμάται στο 2,4% το 2015.
 - Σε σχέση με τη συνολική επίδραση στην απασχόληση για το 2014 η εκτίμηση αυτή είναι μικρότερη κατά 1,5 χιλ. άτομα

Οικονομικός αντίκτυπος επενδύσεων σε Έρευνα και Ανάπτυξη νέων προϊόντων

- Κάθε €1 εκατ. επενδύσεων σε E&A οδηγεί σε αύξηση του ΑΕΠ κατά €1,7 εκατ., δημιουργία **32** νέων θέσεων εργασίας και αύξηση εσόδων Δημοσίου κατά €320.000
- Αν οι επενδύσεις του φαρμακευτικού κλάδου σε E&A αυξηθούν στο 10% του κύκλου εργασιών του κλάδου μπορεί να προκύψει συνολική αύξηση του ΑΕΠ κατά €132 εκατ., δημιουργία 2.540 νέων θέσεων εργασίας και αύξηση των εσόδων του Δημοσίου κατά €25 εκατ.
- Αύξηση των εξαγωγών φαρμακευτικών προϊόντων κατά €1 εκατ. οδηγεί σε συνολική αύξηση του Ελληνικού ΑΕΠ κατά €1,9 εκατ., δημιουργία 40 νέων θέσεων εργασίας συνολική αύξηση των εσόδων του Δημοσίου κατά €400.000

Σημ. 2013 οι επενδύσεις κλάδου σε E&A (2013): €58,81 εκατ. (Eurostat).

Αν είναι σταθερές και το 2015, τότε με κύκλο εργασιών του κλάδου στα €1.374,1 εκατ. οι επενδύσεις είναι 4,3% του κύκλου εργασιών το 2015).

Εξετάζουμε λοιπόν τον οικονομικό αντίκτυπο μίας αύξησης των δαπανών για επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη (εξωγενές σοκ στον κλάδο) κατά €78,6 εκατ.

Εκτιμώμενος οικονομικός αντίκτυπος κλινικών δοκιμών

- Κάθε νέα κλινική δοκιμή οδηγεί σε συνολική αύξηση του ΑΕΠ κατά €580.000, δημιουργία 13 νέων θέσεων εργασίας (ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης) και αύξηση εσόδων Δημοσίου κατά €105.000
 - Θεωρώντας ότι η δαπάνη για κάθε νέα δοκιμή είναι ίση με την μέση δαπάνη ανά κλινική δοκιμή το 2010, ήτοι €296.602, βλ.: Athanasakis et al 2012 ¹
- Κάθε €1 εκατ. επενδύσεων σε νέες κλινικές δοκιμές οδηγεί σε συνολική αύξηση του Ελληνικού ΑΕΠ κατά €1,96 εκατ., δημιουργία 44 νέων θέσεων εργασίας και αύξηση των εσόδων του Δημοσίου κατά €356.000
- Αν ήταν εφικτό να τριπλασιαστεί² το ετήσιο πλήθος κλινικών δοκιμών στην Ελλάδα στο άμεσο μέλλον, θα μπορούσε να προκύψει συνολική αύξηση του Ελληνικού ΑΕΠ κατά €392 εκατ., με δημιουργία 8.850 νέων θέσεων εργασίας.

(1) Εκτίμηση δαπάνης από: K.Athanasakis, M.Detsis, B.Baroutsou, J.Kyriopoulos (2012) Clinical trial activity in Greece A case of missed opportunities? Archives of Hellenic Medicine 29(6):734-736 · January 2012

(2) Επενδυτική δαπάνη για κλινικές δοκιμές στην Ελλάδα το 2016 ανήλθε σε €100 εκατ. περίπου, σύμφωνα με εκτιμήσεις φορέων της αγοράς (<http://healthmag.gr/post/1779/spyros-filiwths-molis-100-ekat-eyrw-gia-klinikes-meletes-sthn-ellada-apo-ta-35-dis-eyrw-poy-ependyontai-sthn-ee>) Εδώ εξετάζεται το σενάριο αύξησης των δαπανών για κλινικές δοκιμές κατά €200 εκατ.

Κρίσιμα ζητήματα για τον τομέα

- Ταυτόχρονες, πολλές σοβαρές προκλήσεις στο πλαίσιο και της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής: μείωση / «πάγωμα» φαρμακευτικής δαπάνης σε συγκεκριμένο επίπεδο, χρέη και οφειλές Δημοσίου (ΕΟΠΥΥ), clawback, rebates, χαμηλοί φαρμακευτικοί προϋπολογισμοί για ΕΟΠΥΥ και νοσοκομεία, ανάγκη εξασφάλισης επιπλέον κονδυλίων για κάλυψη ανασφάλιστων και προσφύγων
- Ανάγκη συνεκτίμησης της διασύνδεσης της εγχώριας πορείας του κλάδου με το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον,
 - Η διαμόρφωση φαρμακευτικής πολιτικής σε μια χώρα εξαρτάται και από άλλες πολιτικές στο περιβάλλον της (κλαδικές, καινοτομίας, φορολογικά) που μπορεί να λειτουργούν συμπληρωματικά ή ανταγωνιστικά
 - Δεύτερον, σε επίπεδο πολυεθνικών επιχειρήσεων η κάθε μια εκπονεί στρατηγικό ή επιχειρησιακό σχεδιασμό που μπορεί να μετατοπίσει στάδια της δραστηριότητας της από τη μια χώρα στην άλλη ανάλογα με εθνικά χαρακτηριστικά και πολιτικές.
 - Στο φάρμακο υπάρχει «κύκλος ζωής προϊόντος» που περιλαμβάνει πολλά στάδια και συνήθως εκτείνεται σε διαφορετικές χώρες (παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, Global value chains)

Κρίσιμα ζητήματα για τον τομέα

- Φαρμακευτική πολιτική στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια: πολλές φορές με αντικρουόμενες στοχεύσεις, λάθος εργαλεία για λάθους στόχους,
 - ▣ Μάλλον επιδείνωση τελικά στις υπηρεσίες υγείας
- Μονομερής εστίαση στον περιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης, (με μείωση τιμών και όχι ποσοτήτων)
- Δεν δόθηκε έμφαση στη δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα οδηγήσουν στην αξιοποίηση της αναπτυξιακής δυνατότητας και των προοπτικών του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα, ως ενός παραγωγικού τομέα που θα δώσει ώθηση στην οικονομία, ειδικά στον τομέα της καινοτομίας.

Κρίσιμα ζητήματα για τον τομέα

- Φυσικά χρειαζόμαστε αποτελεσματική χρήση δημόσιων πόρων και σύνθεση δαπανών υγείας (δημόσιων και ιδιωτικών)
- Αλλά και ενίσχυση επενδύσεων, εξαγωγών και σύνδεση με το αναπτυξιακό αφήγημα της οικονομίας
- Καινοτομία και η θέση στον κλάδο διεθνώς – κύκλος ζωής φαρμάκου και συνέργειες – κλινικές μελέτες
 - ▣ Νομοθετικό πλαίσιο που να ενθαρρύνει και προωθεί την ανάπτυξη κλινικών μελετών
 - ▣ Διαμόρφωση σταθερού περιβάλλοντος χωρίς ξαφνικές αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων

Σχέδιο δράσης

ΠΥΛΩΝΑΣ 1: Έρευνα, Ανάπτυξη και Καινοτομία

1.1 Ανάπτυξη πολιτικών διασύνδεσης ερευνητικών φορέων πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα

- 1.1.1 Δημιουργία συστάδας έρευνας και ανάπτυξης με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων (clusters)

1.2 Δημιουργία/ τροποποίηση νομοθετικού πλαισίου για την κατοχύρωση και την εμπορευματοποίηση των πνευματικών δικαιωμάτων του ερευνητικού έργου

- 1.2.1 Ενίσχυση λειτουργίας των γραφείων μεταφοράς τεχνολογίας των πανεπιστημίων (transfer technology offices)

1.3 Διατήρηση και αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού της χώρας

- 1.3.1 Δημιουργία ερευνητικών μονάδων εντός νοσηλευτικών ιδρυμάτων και διασύνδεση υφισταμένων με την συστάδα έρευνας
- 1.3.2 Δημιουργία δέσμης κινήτρων για την προσέλκυση και διατήρηση θέσεων ερευνητών στον ιδιωτικό τομέα
- 1.3.3 Δημιουργία μεταπτυχιακών τμημάτων με σύμπραξη Πανεπιστημίων, ΣΦΕΕ και ΠΕΦ σε αντικείμενα έρευνας, και επιχειρηματικής ανάπτυξης

1.4 Ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου, πολιτικές για την ανάπτυξη της κλινικής έρευνας στην Ελλάδα και την αδειοδότηση φαρμάκων

- 1.4.1 Αξιοποίηση υπαρχουσών υποδομών κλινικής έρευνας για τη προσέλκυση ξένων επενδύσεων

ΠΥΛΩΝΑΣ 2: Παραγωγή και Εξαγωγές

2.1 Υιοθέτηση ευνοϊκής φορολογικής πολιτικής για την παραγωγή και τις τεχνολογικές επενδύσεις στο φαρμακευτικό κλάδο.

- 2.1.1 Τροποποίηση φορολογικών κανονισμών ώστε να περιλαμβάνουν επενδύσεις σε άυλα στοιχεία και αποφορολόγηση από έσοδα από την καινοτομία

2.2 Ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνοποίησης των ελληνικών παραγωγικών επιχειρήσεων του κλάδου

- 2.2.1 Ενίσχυση των ελεγκτικών και κανονιστικών διαδικασιών και φορέων
- 2.2.2 Δημιουργία συμβουλευτικής δομής για την παροχή υπηρεσιών μίας στάσης (one-stop shop) προς τις εξαγωγικές επιχειρήσεις
- 2.2.3 Αξιοποίηση του Φαρμακευτικού Φόρουμ (EPHForT) για τη δικτύωση των εξαγωγικών επιχειρήσεων και την προβολή της βασικής, της κλινικής έρευνας και των φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων που παράγονται στην Ελλάδα

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Άγγελος Τσακανίκας
atsakanikas@iobe.gr
atsaka@central.ntua.gr